

da se misli utesniti v tako obilni meri javnost postopanja, da jo namreč v danih slučajih sodišče lahko ukrene brez predloga strank po svoji volji, kajti nobenega drugega pomena nima, če se pravi: „iz važnih uzrokov.“ Sosebno se utegne pobijati to, da naj se stranka v bodoče odreče zaupnim možem v tajni obravnavi. Prestopki zaradi izdaje „tajnostij“ niso brez kontroverz, kar se takoj razvidi, ako se misli le nekoliko na posamezne slučaje. In takó bode pač gledé načelnih točk imel načrt *novelle* trd, a upravičen boj.

O rabi jezikov v naših uradih, sosebno pri sodiščih.

(Dalje in konec.*)

Z ukazom z dné 18. aprila 1882 pravosodno ministerstvo uravnjuje, kakor smo videli, jezikovno vprašanje posebno za sodišča prvih instanc. Z ukazom z dne 8. aprila 1883 št. 4224 pa ministerstvo za višje sodišče Graško veléva naslednje:

Dolžnost, naložena sodiščem z ukazi z dné 15. marcija 1862, 20. oktobra 1866, 5. septembra 1867 in 18. aprila 1882, da morajo vloge, izročene v slovenskem jeziku, kolikor moči reševati v istem jeziku, nikakor ne veljá samo za sodišča prve instance v slovenskih pokrajinah Graškega višjega sodišča. Določila teh ukazov imajo namen, da do veljave pripomorejo načelom enakopravnosti jezikov v deželi navadnih pri občevanju sodišč s strankami, — merodajna morajo torej biti tudi za višje sodišče, kedar nastopa kot druga instanca za omenjene pokrajine. Višjemu sodišču je torej dolžnost skrbeti za to, da na slovenske vloge in v pravgdah, katere so se v prvi instanci samo slovenski obravnavale, dospe stranki odločba (intimacija) po dotičnem okrajnem sodišči v slovenskem jeziku.

V tem ukazu tiči ona slovenskemu uradovanju toliko kvarna in zakonom nikakor ne prikladna navada, da višje so-

*) Glej str. 69. „Slov. Prav.“ l. 1891.

dišče Graško nalaga prvim sodiščem, naj njegove odločbe izdajajo strankam v nemškem in slovenskem jeziku, kedar je prvo sodišče razsodilo slovenski. Ministerski ukaz nikjer ne zahteva, da je izdajati odločbe v dveh jezikih, nego govori le o slovenskem jeziku. Vsak odpravek katerega sodišča koli pa mora biti po § 211. ces. pat. z dné 3. majnika 1853, št. 81 drž. zak. (sodna instrukcija) podpisan od načelnika sodišča in jednega svètniškega tajnika ali ekspeditovega načelnika. Ta podpisa bi torej morala imeti višjesodna odločba, katero je po ministerskem ukazu izdati slovenski, da bi se tako prilegala zakonu. A sedaj smatra se nemški odpravek višjesodne odločbe, sklenjene v nemškem jeziku, za original, in poleg tega se stranki intimuje tudi še slovenski prevod. Naravno je, da prva sodišča teh višjesodnih odločb ne prevajajo tako skrbno, kakor bi jih prevajala, če bi se strankam po zapovedi ministerskega ukaza intimirale zgol na slovenskem jeziku, naravno je pa tudi, da je prvim sodiščem to prevajanje breme, katerega se želé otresti s tem, da sploh ne razsojajo slovenski. Tako je torej ta praksa kvarna slovenskemu uradovanju, a tega ministerski ukaz gotovo ni nameraval doseči.

Za tem ukazom prišel je ukaz z dné 25. junija 1883 št. 9250 višjemu državnemu pravdníštvu v Gradci. Pravosodno ministerstvo pričakuje — pravi ukaz, — da si bodo oni državnopravdniški uradniki, kateri še ne znajo toliko slovenščine, kolikor je zahteva službena potreba, to znanje prisvojili v najkrajšem času, tako da jim bode moči brez zapreke spisovati slovenske obtožnice proti slovensko govorečim obdolžencem ter pri kazenskih obravnavah pred sodečim sodiščem staviti predloge in za obtožbo govoriti v slovenskem jeziku, kedar je opraviti z obtoženci, kateri so se slovenski zagovarjali. Pred porotnimi sodišči prav tako, in le tedaj naj se dela drugače, kedar tako gledé na razmere ni moči postopati brez kvare za pravosodje.

Navesti nam je še, da je popoln ta spis, bistveno vsebino nekaterih ukazov, katere je po celem priobčil uže „Slov. Pravnik“ l. 1889. v št. 8. in 11.

Tu je najpreje ukaz z dné 21. julija 1887 št. 12118, kateri veleval, da je vpisovati v zemljiške knjige slovenski, kedar so prošnje slovenske.

Za tem je ukaz z dné 11. junija 1888 št. 6556 gledé oznanil po uradnih listih. Naznanja se v njem sodiščem, da so upravníštva listov „Grazer-“, „Klagenfurter-“ in „Laibacher-Zeitung“ zavezana sprejemati in priobčevati neizpremenjena slovenska oznanila in da velja pravilo, da se zaradi manjših stroškov priobči lé slovensko oznanilo, kedar je uloga slovenska. Le če stranka zahteva priobčenje v obeh deželnih jezikih ali če to odredi sodišče, da je razglašenje boljše, tedaj je ugoditi tej želji.

Naposled imamo ukaz z dné 20. marcija 1889 št. 5340, s katerim na pritožbo zastopništva zavarovalne banke „Slavije“ v Ljubljani, češ, da dobiva na slovenske opominjalne prošnje nemška plačilna povelja, pravosodno ministerstvo višjemu sodišču naroča, naj potrebno ukrene, da se prizadeta in tudi vsa druga sodišča na Kranjskem, v Celjskem okrožji in v slovenskih krajih na Koroškem točna in brez obotavljanja ravna po ukazih z dné 15. marcija 1862, 5. septembra 1867 in 18. aprila 1882, da tako ne bode povoda pritožbam, katere morajo biti kvarne pravosodju in ugledu sodišč. —

Za Tržaško višje sodišče navesti nam je še naslednje, istotako uže 1. 1889 v „Slov. Prv.“ po celem prijavljene ukaze.

Pravosodnega ministerstva ukaz z dné 27. majnika 1886 št. 2668 graja, da se v narodno mešanih in čisto slovenskih okrajih zapisniki s pričami in obdolženci napravljajo vedno le v italijanskem ali nemškem jeziku in da se niti tolmač ne pozove k takim zaslišanjem. Ministerstvo torej veleva, da tako ni smeti več ravnati, nego da je postopati po pravilih §§ 163 in 198 kaz. pr. r. Vsekakor pa je zahtevati, da se sodišča zaslišujoč slovenske stranke, držé točke 1. v ukazu pravosodnega ministerstva z dné 15. marcija 1862 (zapisovati je izpovedi obdolžencev in prič slovanski, ali s tem jezikom vsaj zapisovati v zapisnik odločilne stavke izpovedi).

Z ukazom z dné 22. novembra 1886 višje deželno sodišče Tržaško zahteva, da se njegova sodišča točno ravna po ukazu pravosodnega ministerstva z dné 15. marcija 1862, ker je opazilo, da nekatera sodišča nimajo še niti najpotrebnejših tiskovin za slovenske in srbsko-hrvatske stranke in da izdajo vabila, dekrete, vedno si jednake odloke i. t. d. po največ v italijanskem

jeziku, katerega prebivalstvo posamičnih okrajev semtertja celo nič ne umeje.

Ukaz pravosodnega ministerstva z dné 13. junija 1887 št. 190 pa slično, kakor ukaz z dné 31. julija 1887 za Graško višje sodišče določuje, da je zemljeknjižne prošnje, ki so vložene v deželnem jeziku, reševati v tem jeziku in v istem vpisavati tudi v zemljiško knjigo.

Naposled omenjamo še mist. ukaza z dné 26. aprila 1889 št. 6708, kateremu je dala povod pritožba banke „Slavije“, ker se njene prošnje niso rešile slovenski, in s katerim se odpravlja ta nepravilnost ter se sodiščem velewa, naj se preskrbé z obrazci na plačilna povelja.

Tem ukazom dodajemo še:

ukaz prav. min. z dne 8. marcija 1884 št. 18494, s katerim se izrecno naglašá, da je ravnati s kandidati, kateri želé sodni izpit napraviti deloma tudi v slovenskem jeziku, po zmyslu § 20 d) ces. ukaza z dné 10. okt. 1854 št. 262 drž. zak. in da naj izpitna komisija po svoji previdnosti vprašanja in pismene elaborate vravna tako, da je móči izdati zanesljivo pričevalo o znanji jezika, potrebnega za poslovanje; —

ukaz pravosodnega minist. z dné 10. januvarija 1889 št. 21.599 ex 1888, kateri piše, da je pri onih sodiščih, katera po obstoječih predpisih izdajajo tudi slovenska rešila, uvesti dvojezične pečate, če je treba napraviti nov pečat. Utisek bodi nemški na desni, slovenski na levi strani orla; — in konečno

odločbo višjega deželnega sodišča v Gradci v dné 10. aprila 1889 št. 3941, po kateri je nedopusten rekurz zaradi jezika in je dotično odločbo izpodbijati administrativnim pôtom (gl. „Slov. Prav.“ I. 1889. str. 346).

To so določila o rabi jezikov sosebno pri sodiščih. Posneli smo jih po različnih virih in videti je iz njih, s koliko težavo prodira slovanščina v urade in kolike zapreke se delajo zlasti slovenskemu jeziku. Poznati te ukaze ima informativno vrednost in to bode vážno sosebno tedaj, kedar se bode z zakoni urejevaló jezikovno vprašanje.

Slovenci seveda s takim stanjem jezikovnega vprašanja, kakeršno so pripravili navedeni ukazi, nismo zadovoljni. Mi zahtevamo ter bomo zahtevali popolno enakopravnost, katero nam jamči člen XIX. tem. zak. Za sedaj bi pa radi videli, da bi se zvrševali vsaj navedeni ukazi, a z lahko vestjo trdimo, da se nam ne izpolnjuje niti ta troha enakopravnosti. Slovenskih pravnikov prva skrb bodi torej, da sami vse storé, kar vsaj tem ukazom do pičice pripomore do veljave, a da zoper protivno postopanje administrativnim pôtom iščejo pomoči, česar tudi sedanjí pravosodni minister sam želi, kakor se je pri posvetovanji o proračunu izjavil.

Čeprav nam torej navedeni ukazi ne dajejo enakopravnosti, vendar smo jej ž njimi bližje. Z razmerami na Kranjskem smo po večjem za sedaj zadovoljni, a prav takšnega poslovanja zahtevati je za Štajersko in Koroško, ker za te pokrajine velja po izrecnem določilu ukaza z dné 18. aprila 1882 vse ono, kar velja za Kranjsko. Za Primorsko velevalo ukazi slovensko uradovanje pač le v silno tesnem smislu. Tu bode pa naloga poklicanih krogov, da pribore slovenščini več veljave tudi pri primorskih sodiščih.

V Ljubljani, 1891. leta.

Dr. F.

Pravno življenje v slovenski občini pred 300 leti.

Štanjel (St Daniele) je precej velika vas (ima nad 600 prebivalcev) na 338 *m* visokem robu Kraške planote nad Branico, v sodnem okraji Komenskem na Goriškem. Kraj je jako star; to pričajo najboljše rimske starine (posode in denarji), katere so se našle pred kakimi desetimi leti v pristavskih vinogradih ob glavni cesti pod Štanjelom. Črepinje od prazgodovinskih posod in rebrasti vrči („cistae“) so se našle na „Taboru“, t. j. na ravnem gričku vrhu vasi, kjer je stalo nekdanje gradišče, a se sedaj vidi le še okrogli stolp sredi tistega prostora, ki je s travo porasten. Štanjel je bil v srednjem veku in še pozneje imenitno utrjeno